

FİİLDE ÇATI

Fiillerin özne ve nesneyle olan ilişkisine, bu ilişkiye göre kazandığı anlam özelliğine ve biçimsel değişikliğe **çatı** denir.

Çatı özelliği, yüklem fiil olduğu cümlelerde olacağı için yüklem isim olduğu cümlelerde çatı özelliği aranmaz.

Sıra Sende 1

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde çatı özelliği aranır?

- A) Onun bindiği beyaz yeleli bir atmış.
- B) Annesinin en sevdiği çiçek güldü.
- C) Hayatımda geçirdiğim en güzel yazdı.
- D) Geç çıktı ama okula zamanında vardı.

Sıra Sende 2

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde çatı özelliği aranmaz?

- A) Halam, kabağın ortasını kaşıkla oydu.
- B) Korkulu bir düştü onu gece uyandıran.
- C) Nur'un babası İzmir'e atanmış bu yıl.
- D) Sınıfta sorunlar olduğunu gözlemledim.

Aşağıdakilerden çatı özelliği aranmayan cümleleri belirleyip karşısındaki kutucuğu işaretleyiniz.

a.	Pencereden oyun oynayan çocukları izliyor.	☐
b.	Hayatta en sevdiği, en güvendiği insan annesiymiş.	☐
c.	Evde akşam yemeği yapmaya yetecek malzeme yok.	☐
ç.	Sporcular, belediye tesislerinde antrenman yapıyorlar.	☐
d.	Oğlunu mezun olurken görünce mutluluktan ağladı.	☐
e.	Sekizinci sınıflardaki dört sınıfın toplam mevcudu yüzdü.	☐
f.	Aslı, sabahtan beri yemek yemediği için açmış.	☐
g.	Söylediğine göre soruların hepsini doğru bilmiş.	☐
ğ.	Çocukken de en büyük korkularımdan biri babamı üzme.	☐
h.	Hırsızlar, cadde üstündeki kuyumcu dükkânını soymuşlar.	☐
ı.	Bizi bir arada tutan değerlerden biri de dildir.	☐
i.	Annemin en sevdiği uğraş, yağlı boya resim yapmaktır.	☐

Fiiller; özneyle olan ilişkilerine göre etken ve edilgen, nesneyle olan ilişkilerine göre geçişli ve geçişsiz olmak üzere ikiye ayrılır.

Özne-Yüklem İlişkisine Göre Fiiller

Etken Fiil

Cümlede bildirilen işi gerçekleştirenin, bir başka deyişle öznenin belli olduğu durumlarda fiil, etken çatılıdır. Yani yüklemde bildirilen iş, bizzat özne tarafından yapılır.

Örnek: ▶ Neriman Hanım, evinin bahçesine çiçek dikti.

Bu cümlede “dikme” eylemini gerçekleştiren bellidir (Neriman Hanım) dolayısıyla “dik-” fiili etken çatılıdır.

▶ Herkes gösterdiği davranışların sonucuna katlanır.

▶ Güneş çıkınca karlar da hızla erimeye başlamıştı.

Bu cümlelerde de fiil etken çatılıdır.

Ulti Not

Etken çatılı fiil kullanılan cümlelerde “gerçek özne” bulunur.

Sıra Sende 3

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem, etken çatılı bir fiildir?

- A) Anneme durumumla ilgili bilgi verilmiş.
- B) Yaz tatili planımızı şimdiden yaptık.
- C) Apartmanın kapısı, az önce onarıldı.
- D) Onun son filmi de diğerleri kadar izlenmiş.

Sıra Sende 4

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklemde belirtilen işi yapan bellidir?

- A) Sene başı toplantısında önemli şeyler konuşuldu.
- B) Yemekten sonra şekerli Türk kahvesi içildi.
- C) Televizyon izlerken koltukta uyuyakalmışım.
- D) Bağ evimiz, geçen sene değerinin çok altında satıldı.

Edilgen Fiil

Cümlede bildirilen işi gerçekleştirenin, bir başka deyişle öznenin belli olmadığı durumlarda fiil **edilgen çatılı**dır. Etken çatılı fiiller, “-I” ve “-n” ekleriyle edilgen hâle getirilir. Bu çatı eklerini alan fiiller, nesne de alamaz. Yani edilgen çatılı fiiller, aynı zamanda geçişsiz fiillerdir. Edilgen fiillerin yüklem olduğu cümlelerde sözde özne kullanılır. Sözde özne, cümlede bildirilen işi yapma yeteneği olmayan öznedir.

Örnek: ▶ Konağın her yeri güzelce temizlenmiş.

“Temizlenmiş” yüklemine özneyi bulduran “ne” sorusu sorulduğunda “konağın her yeri” cevabı alınır fakat bu öznenin, sözü edilen işi yapma gücü yoktur. Dolayısıyla sözde öznedir ve yüklem, edilgen çatılıdır.

▶ Toplantıda her türlü konu masaya yatırıldı.

▶ Hazırlanan evrakların hepsi imzaya gönderildi.

Bu cümlelerde eylemi gerçekleştiren belli değildir.

Ulti Not

Etken çatılı fiil kullanılan cümlelerde “gerçek özne” bulunur.

“–l” ve “–n” ekini alan her fiil, edilgen değildir. Ancak edilgen fiillerde “–l” veya “–n” eki mutlaka olur.

- Örnek:**
- ▶ Tedaviye ihtiyacı olan çocuklar ziyaret edildi. (Edilgen)
 - ▶ Mahallemize çok sevdiğimiz birileri taşındı. (Etken)

Sıra Sende 5

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem, edilgen çatılıdır?

- A) Polis, adamları olayla ilgili sorguluyordu.
- B) Projeyi tamamlamak için günlerce çalıştı.
- C) Dosyaları okuduktan sonra imzalarsın.
- D) Çok üzüldüğü, yüzünden anlaşılıyormuş.

Sıra Sende 6

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil, özne-yüklem ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Genç adam, güzel bir kıza vuruldu.
- B) Öğrencilerin çoğu salgına yakalandı.
- C) Çöpler, geri dönüşüm kutusuna bırakıldı.
- D) İş görüşmesine giderken güzelce giyindi.

Etkinlik 2

Aşağıdaki cümleleri edilgen fiil kullanarak yeniden yazınız.

a. Belediye başkanı, huzurevinin temellerini attı.

b. Konuşan öğrencileri tek tek uyardı.

c. Sokaktaki yavru köpeği hepimiz çok sevdik.

ç. Salonun camlarını dün sildim.

d. Masanın üzerindeki sürahiyi devirmiş.

e. İş yerinde yaşanan sorunları biliyoruz.

f. Teneffüste koridorları temizlemişler.

g. Öykü'ye yeni bir okuma kitabı aldım.

Etkinlik 3

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiillerin çatı özelliklerini işaretleyiniz.

	Etken	Edilgen
a. Sınıf çok havasız olduğu için pencereyi açtık.	☐	☐
b. Proje ödevlerimi yapmaya daha bugün başladım.	☐	☐
c. Davayla ilgili sonunda bir karar verildi.	☐	☐
ç. Koliler, dördüncü kata merdivenle çıkarıldı.	☐	☐
d. Hiçbir çocuğu, başka bir çocukla kıyaslamayın.	☐	☐
e. Seminere katılan herkese katılımcı belgesi dağıtıldı.	☐	☐
f. Misafir geleceği için konak baştan başa temizlendi.	☐	☐
g. Yaşlı adam, telefonda buruk bir sesle konuşuyor.	☐	☐
ğ. Yoklamaları sınıf başkanı ders başlamadan alırdı.	☐	☐
h. Bugün okulumuzda süreç izleme sınavı yapılacaktı.	☐	☐
ı. Mutfaktan mis gibi börek ve kek kokuları geliyor.	☐	☐
î. Bayram dolayısıyla caddeler bayraklarla süslenmiş.	☐	☐
j. Ödev olarak bilim insanlarının hayatı araştırıldı.	☐	☐
k. Meyveler tezgâha büyük bir özenle yerleştirildi.	☐	☐
l. Teyzem kahvaltıyı dışarıda yapmayı önerdi.	☐	☐
m. Otomobilin arızası kısa sürede giderildi.	☐	☐
n. Yarışmacılar, alfabetik sırayla çağırıldı.	☐	☐
o. Antrenman yapmak için sahaya gittik.	☐	☐
ö. Matbaada çalışmak üzere işe başladı.	☐	☐
p. Kaybolan dağcılara günler sonra ulaşıldı.	☐	☐

1.

Yüklemde bildirilen işin, hareketin veya oluşun kim tarafından yapıldığının belli olduğu fiiller “etken”, belli olmadığı fiiller ise “edilgen” çatılıdır.

Buna göre aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi özne-yüklem ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Burada buğday ağustos ayında hasat edilir.
- B) Ben buradan denize girenleri görüyordum.
- C) Bu evrakları müdüre mi teslim etmeliyim?
- D) Sabahtan beri aynı iş üzerinde çalışıyorum.

2.

Cümlede işi yapanın belli olmadığı özne, sözde öznedir, öznenin sözde özne olduğu cümlelerde fiil, edilgen çatılıdır.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil edilgen çatılıdır?

- A) Emekli olunca küçük bir kasabaya yerleşeceğim.
- B) Konuklarımız için çok güzel yemekler pişirildi.
- C) Perdenin ucundaki renkli süsleri kedi mi kopardı?
- D) Döktüğün çaylar yine lavabonun giderini tıkaşmış.

3.

(I) Son nüfus bilgilerine göre Bayburt'un en az nüfuslu kent olduğu görüldü. (II) Bayburt'ta yaklaşık 82 bin kişi yaşıyor. (III) En kalabalık kentimizi ise tahmin edebileceğinizi düşünüyoruz. (IV) Tabii ki İstanbul, İstanbul'un nüfusu son bilgilere göre 16 milyona yaklaşmış.

Bu metinde numaralanmış cümlelerden hangisi özne-yüklem ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

4. Edilgen çatılı fiiller “(-i)n ve (-i)” eklerini alır. Ancak bu ekleri alan her fiil, edilgen değildir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil, edilgen çatılı değildir?

- A) Planlanan site, buraya üç ay içinde inşa edilecekmiş.
- B) Seçmelerde canlandırdığı rol ve okuduğu şiir beğenilmemiş.
- C) Futbol maçına gidenlerin hepsinin üstü tek tek arandı.
- D) Burada ev kiralari çok artınca başka bir semte taşındılar.

5. Yüklemi fiil olmayan cümlelerde çatı özelliği aranmaz.

Buna göre,

- I. Ödevlerin vaktinde yapılması zorunluydu.
- II. Ana dili öğretimine önem verilmelidir.
- III. Uçmak, insanların en büyük hayalidir.

cümlelerinin hangilerinde çatı özelliği aranmaz?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III

6. Fiiller, öznesine göre etken veya edilgen olabilir. Etken fiillerde özne, eylemi gerçekleştirirken edilgen fiillerde özne eylemden etkilenir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilin çatı özelliği yay ayraç içinde yanlış verilmiştir?

- A) Arazi meselesi ile ilgili evrakları, uzmanlar titizlikle inceledi. (Etken fiil)
- B) Baskıya daha fazla dayanamadığım için işten ayrıldım. (Etken fiil)
- C) Dükkânın açılışı için en güzel yemekler hazırlanmıştı. (Edilgen fiil)
- D) Öğretmen, öğrencilerine sınavla ilgili önemli bilgiler verdi. (Edilgen fiil)

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil, özne-yüklem ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Misafirlerimize yemekten sonra kahve ve tatlı da sunduk.
- B) Burada konaklayacaklar için her türlü konfor düşünülmüş.
- C) Babam, o yıllarda yanında yirmiden fazla eleman çalıştırıyormuş.
- D) Yaralı köpeğe mahalle sakinleri küçük bir barınak buldu.

- 8.** I. Doktorlar, bana çok iyi bakınca kısa sürede iyileştim.
 II. Sınava hazırlanan öğrencilere okul tanıtımı yapıldı.
 III. Depremde zarar gören kişilere günlerce yardım edildi.
 IV. Yavru kediye annesinden bir süre daha ayırmayalım.

Numaralanmış cümlelerde yer alan fiillerden hangileri etken çatılıdır?

- A) I ve II
- B) I ve IV
- C) II ve III
- D) III ve IV

- 9.** I. Çocuk, sabahtan beri bahçede geziniyor.
 II. Toplantı esnasında hepimizin fikri soruldu.
 III. Yaptığı çikolatalı kekin hepsi yenmiş.
 IV. Rol aldığı ilk diziyi yıldızı parlamıştı.

Numaralanmış cümlelerdeki fiillerin çatı özelliği aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III	IV
A)	Etken	Etken	Edilgen	Etken
B)	Edilgen	Etken	Etken	Edilgen
C)	Etken	Edilgen	Edilgen	Etken
D)	Edilgen	Edilgen	Edilgen	Edilgen

- 10.** Cümlede işi yapan belli ise fiil, etken; işi yapan belli değilse fiil, edilgen çatılıdır.

Buna göre,

(I) Sülfürik asit ve nitrik asit içeren yağışlara asit yağmuru denir. (II) Bu yağışlar; yağmur, kar, dolu, sis ya da toz olarak yeryüzüne düşer. (III) Asit yağmurunun oluşmasına hava kirliliği neden olur. (IV) Volkanik etkinlikler ve yıldırımlar gibi doğal yollarla ya da fosil yakıt tüketimiyle açığa çıkan bazı kimyasal gazlar atmosfere karışır.

metnindeki numaralanmış cümlelerin hangisinde fiil, özne-yüklem ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

- 11.** (I) Ada çayımından birkaç yudum aldım. (II) Etrafıma bakındım. (III) Gelen giden yoktu. (IV) Yerimden kalkıp kapının önüne kadar geldim.

Bu metinde numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede fiil, etken çatılıdır.
- B) II. cümlede fiil, edilgen çatılıdır.
- C) III. cümlede çatı özelliği aranmaz.
- D) IV. cümlede, işi yapan bellidir.

- 12.** (I) Babam çiftliğe gelir gelmez benimle uzun bir yürüyüşe çıkmak isterdi. (II) Hem yürür hem de konuşurduk. (III) Bu konuşmalar esnasında çiftliğe dönük planlar yapardık. (IV) Bunların içinde kendimizle ilgili planlar da vardı.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangisinde çatı özelliği aranmaz?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

Nesne-Yüklem İlişkisine Göre Fiiller

Geçişli Fiil

Nesne alabilen fiillere **geçişli fiil** denir. Geçişli fiiller “neyi, kimi” sorularına cevap verir.

Örnek: Akşam yemeği için bamya pişirdim. (Geçişli fiil)
Nesne

Bu cümlede yüklem görevi üstlenen “pişir-” fiili nesne alabildiği için geçişlidir.

Sıra Sende 7

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil geçişlidir?

- A) Küçük bebek, arabanın sallantısıyla uyudu.
- B) Yaşlı adam bir şey arar gibi etrafına bakındı.
- C) İki testteki bütün soruları doğru cevaplamış.
- D) Tenceredeki süt, içine kepçe koymayınca taşmış.

Sıra Sende 8

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil geçişsizdir?

- A) Apartmanın dış cephesini de bu yıl boyattık.
- B) Köpek, arabanın peşinden yola kadar koştu.
- C) Evden getirdiği kafeinsiz kahveyi içti.
- D) Ders çalışırken müzik dinlemeyi severim.

Etkinlik 4

Aşağıdaki cümlelerden fiili geçişli olanları işaretleyiniz.

- a. Küçükken ben de futbolla ve basketbolla ilgilenirdim. ☐
- b. Bizimle anneannemlere gelmek isteyeceğini tahmin etmedim. ☐
- c. Bazı sözcüklerin anlamını bendeki sözlükten bulamıyorum. ☐
- ç. Ağabeyimin akşam haber vermeden geç kalması babamı kızdırdı. ☐
- d. Hatamı anlayınca kalbini kırdığım herkesten özür diledim. ☐
- e. Salondaki saatin pilini daha bir hafta önce değiştirmişti. ☐
- f. Öğretmenimiz, kontrol etmemiz için sınav kâğıtlarını dağıtırdı. ☐
- g. Safiye Hanım, yakasına çok şık bir yeşil broş takmıştı. ☐
- ğ. Birilerinin seslendiğini duyunca geri döndüm. ☐
- h. Ünlü yazar, 1911’de Samsun’da doğmuş. ☐
- ı. Sahneye çıkınca hareketli bir şarkı söyledi. ☐

Uyarı

Kimi cümlelerde yüklem görevi üstlenen fiil, geçişli olsa bile cümlede nesne kullanılmayabilir. Bu durum, o fiilin geçişlilik durumunu etkilemez.

Örnek: ► Annem yıkadı, ben astım.

Bu cümledeki “yık-a-” ve “as-” fiilleri, geçişli olmalarına rağmen cümlede nesne kullanılmamıştır.

Sıra Sende 9

Aşağıdakilerin hangisinde fiil geçişli olduğu hâlde cümlede nesne kullanılmamıştır?

- A) Küçük çocuk, yarışmada sorulan tüm soruları bildi.
- B) Aldığı kazağı beğenmeyince mağazaya iade etti.
- C) Çok üzüyor ve kırıyorsun çevrendeki insanları.
- D) Her gün olduğu gibi bu sabah da özenle sulamıştı.

Sıra Sende 10

Aşağıdakilerin hangisinde fiil geçişli olduğu hâlde cümlede nesne kullanılmamıştır?

- A) Yapılacak çalışmaları ayrıntılı şekilde planlamış.
- B) Bugün odamızı toplarken ağabeyimle bulmuştuk.
- C) İdil, üniversite okumak için Ankara'ya gidecek.
- D) Getirilen kurabiyeleri hepsi de çok severek yedi.

Etkinlik 5

Aşağıdaki cümlelerden geçişli olduğu hâlde nesne bulunmayanları işaretleyiniz.

a.	☐	Bu soğukta saatlerdir durakta bekliyoruz.
b.	☐	Yarışma başvuruları bugün alınacak.
c.	☐	Hafta sonları ailecek film izlemeyi çok severiz.
ç.	☐	Çok iyi hazırlanmama rağmen sınavda unuttum.
d.	☐	Bugün değilse bile yarın mutlaka tamamlarız.
e.	☐	Sınıftaki akıllı tahta bozulunca videoyu izleyemedik.
f.	☐	Garson boş masaların örtüsünü az önce değiştirdi.
g.	☐	Senin sözlerinden sonra çok iyi anladım.
ğ.	☐	Artık kendimi buraya ait hissedemiyorum.
h.	☐	Hepimiz bir ucundan tutarak dışarıya çıkardık.
ı.	☐	Sebebini söylemeden hemen reddetti.

Geçişsiz Fiil

Nesne alamayan fiillere **geçişsiz fiil** denir. Geçişsiz fiiller nesne alamadığı için “neyi, kimi” sorularına cevap veremez.

Örnek: Arkadaşlarımla dışarı çıktık.

Bu cümledeki “çık-” fiili nesne alamadığı için geçişsizdir.

Ulti Not

- Bir fiilin geçişli mi geçişsiz mi olduğunu anlamak için fiilin başına “onu” sözcüğü getirilir. Bu sözcük getirildiğinde anlamlı bir yapı oluşuyorsa fiil geçişli, anlamsız bir yapı oluşuyorsa fiil geçişlidir.

Örnek: (Onu) al. (Geçişli) (Onu) otur. (Geçişsiz)

Sıra Sende 11

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki fiil nesne alamaz?

- A) Anahtarlarımı bugün okulda kaybettim.
- B) Mahalledeki boş arsaya moloz yığılmışlar.
- C) Kuaförde saçlarını kısacak kestirmiş.
- D) Eskiden yaramaz olan çocuk, şimdi duruldu.

Sıra Sende 12

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil geçişsizdir?

- A) Pazardan aldığı sebzeleri dolaba yerleştirdi.
- B) Çocuk, onca sese rağmen kanepede uyuyor.
- C) Klimalar, geniş salonu epey soğutmuştu.
- D) Bilgisayarın ekranını kendine doğru çevirdi.

Etkinlik 6

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiilleri ilgili alana yazarak bu fiillerin özelliklerini belirtiniz.

Cümleler	Fiil	Geçişli	Geçişsiz
a. Beklediğim fırsat sonunda ayağıma geldi.			
b. Elektrikler bugün saat ikide kesilecekmiş.			
c. Elif, programı çok güzel sundu.			
ç. Yaman'ı dün sinemanın önünde gördüm.			
d. Bazı insanlar işine geldiği gibi davranır.			
e. 23 Nisan programında marşlar okundu.			
f. Eski arkadaşlar buluşup geçmişi andık.			
g. Bizi binanın girişinde on beş dakika beklettiler.			

Etkinlik 7

Aşağıdaki fiillerin çatı özelliklerini belirleyip ilgili kutucukları işaretleyiniz.

	Öznesine Göre		Nesnesine Göre	
	Etken	Edilgen	Geçişli	Geçişsiz
a. Günde bir saatten fazla televizyon seyretmem.				
b. Sizi burada gördüğümüze çok memnun olduk.				
c. Bu konu daha önce de defalarca tartışıldı.				
ç. Babası, kucağında uyuyan kızını yatağına yatırdı.				
d. Turla gelen turistlere, şehir iki gün boyunca gezdirilecek.				
e. Nedret Hanım, en küçük torununun kulağına bir şeyler fısıldadı.				
f. Yaşadığınız sorunları gözünüzde fazla büyültmeyin.				
g. Ayşe'nin kalemiğini şaka olsun diye saklamışlar.				

Etkinlik 8

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun şekilde tamamlayınız.

- a. "Eskiden çocuk gibi olan Ayhan, şimdi çok olgunlaştı." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.
- b. "Hırsızlar köşeyi dönmeden yakalandı." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.
- c. "Babam, gezi ücretimi herkesten önce ödemiş." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.
- ç. "Evlerine otobüsle bir saatte ulaşabiliyormuş." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.
- d. "Törende şiir okuyacak öğrenciler seçildi." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.
- e. "Yaptığım başvuruyu okul idaresi onaylamış." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.
- f. "Öğretmen içeri girince hepimiz sustuk." cümlesinin fiili öznesine göre, nesnesine göre dir.

1. Nesne alabilen fiillere “geçişli”, alamayan fiillere “geçişsiz fiil” denir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi nesne-yüklem ilişkisi bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Spor malzemelerimi nerede bıraktın?
- B) Yemeklerin hepsini odun ateşinde pişirdik.
- C) Bundan iki yıl önce burada işe başladık.
- D) Eşyalarımızın çoğunu okulda unuttuk.

2. Bu sinema salonu, 1980’li yıllarda yaptırılmış.

Aşağıdaki cümlelerden hangisi nesne-yüklem ilişkisi bakımından bu cümle ile özdeştir?

- A) Son romanın öncekiler kadar başarılı olup olmayacağını merak ediyorum.
- B) Roman, belli açılardan çok güzel ve sağlam kurgulanmış.
- C) Odanın duvarlarını açık ve koyu griye boyatacağım.
- D) Tatile nereye ve kiminle gideceğimizi çoktan belirledik.

3. Aşağıdakilerin hangisinde yüklem geçişli olduğu hâlde cümlede nesne kullanılmamıştır?

- A) Yaşlı adam, parkta güneşin batışını izleyerek saatlerce oturmuş.
- B) Yaramaz çocuklar, bahçedeki rengârenk çiçekleri koparmış.
- C) Toplantıdan çıkınca eski ve yeni tüm personele söyledi.
- D) Polis ekipleri, delilleri toplamak için detaylı bir inceleme yapmış.

4.

(I) Akşam olup güneş yerini diğer yıldızlara bıraktığında siz de yüzünüzü gökyüzüne çevirmek ister misiniz?
(II) Belki atmosferimize giren bir meteora ya da yörüngesinde ilerleyen bir yapay uyduya denk gelirsiniz.
(III) Bu heyecan verici deneyimler için gökyüzünü gözlemlemeye başlayalım!

Bu metinde numaralanmış cümlelerden hangilerinin yüklemi geçişlidir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III

5. Bazı fiiller, cümledeki kullanımına göre hem geçişli hem de geçişsiz olabilir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde “dön-” fiili geçişlidir?

- A) Biz yavaşlayacak derken şehir merkezindeki keskin virajı hızla döndü.
- B) Paslı anahtar, kilidin içerisinde rahatsız edici bir ses çıkararak döndü.
- C) Ankara’daki işlerimizi bitirince hiç vakit kaybetmeden Samsun’a döndük.
- D) Uzun süre bakımı yapılmayan elma bahçesi, âdeta ormana dönmüştü.

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin çatı özelliği yay ayraç içinde yanlış verilmiştir?

- A) Dolaptaki meyvelerin hepsi bir haftada çürümüş. (Geçişsiz)
- B) Yaptığımız hataların sonuçlarına katlanabilmeliyiz. (Geçişli)
- C) Duyduklarıma hiç inanmıyorum doğrusu. (Geçişsiz)
- D) Çalışmadaki araştırma sonuçlarını karşılaştırdım. (Geçişli)

7.

(I) Almanya'daki bir teknoloji firması, yusufçuklardan esinlenerek bir robot tasarladı. (II) Tıpkı böcekler gibi her yöne uçabilme ve havada süzülebilme özelliğine sahip bu robota "Bionic Opter" adı verildi. (III) Bionic Opter'in birlikte ve ayrı ayrı hareket ettirebildiği dört kanadı var. (IV) Bu özelliği sayesinde havada çok çevik bir şekilde hareket edebiliyor.

Bu metinde numaralanmış cümlelerdeki fiillerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümle, etken ve geçişlidir.
- B) II. cümle, edilgen çatılıdır.
- C) III. cümlede, çatı özelliği aranmaz.
- D) IV. cümle, edilgen ve geçişsizdir.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiillerin tamamı geçişsizdir?

- A) Kitap okudum, bir şeyler karaladım, sonra da uyudum.
- B) Yaptığı hatayı anladı, hepimizden ayrı ayrı özür diledi.
- C) Soruları çözmüş, yapamadığı soruların video çözümlerini izlemiş.
- D) Tüm gün yağmur yağmış, dışarıdaki çamaşırlar ıslanmış.

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisi nesne-yüklem ilişkisine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Bizim için her türlü zorluğa göğüs germişt.
- B) Babam, yorulduğu için biraz dinlenecekmiş.
- C) Eşyalarını bulmak için her yeri karıştırmış.
- D) Komşumuzun kızı yakında doktor çıkacakmış.

10.

(I) Tarihteki ilk ambulans benzeri araçlar, XV. yüzyılda Malaga Kuşatması sırasında yaralı askerleri savaş alanının dışına taşımak ve tedavi etmek amacıyla kullanılmış. (II) Bu ilk ambulans araçları atlar çekişirmiş. (III) Daha sonra ilk resmî ambulanslar, XVIII. yüzyılda Fransız ordusu hekimlerinden Baron Dominique Larrey tarafından oluşturulmuş. (IV) Bu ambulanslar da yine yaralı askerlere ilk yardım hizmeti veren ve onları hastanelere götüren atlı vagonlar olarak tasarlanmış.

Bu metinde numaralanmış cümlelerden hangisi nesne-yüklem ilişkisine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

11. I. Elindekileri tezgâhın üzerine bırakiver.

II. Şehrin her yerini üç günde gezdik.

III. Dedemin sözleri, kulağımıza küpe olurdu.

IV. Aklına komik bir fıkra gelince gülmeye başladı.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde fiil geçişsizdir?

- A) I ve II
- B) I ve IV
- C) II ve III
- D) III ve IV

12. (I) Gençler yaz boyunca bu sahilde yaşarlar. (II) Voleybol oynarlar, denizi izlerler, yemeklerini yerler. (III) Tuttukları balıklara saldıran martılarla eğlenirler. (IV) Balık pişirmek için yaktıkları ateşin üzerinden atlarlar.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangisinde geçişli fiile yer verilmiştir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

CÜMLE TÜRLERİ

Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçede cümlelerin yüklemeleri; başta, ortada ve sonda bulunabilir.

Kurallı Cümle

Türkçenin doğal söz diziminde yüklem sonda bulunur. Yüklemi sonda bulunan cümlelere **kurallı cümle** denir.

Örnek:

- ▶ Olaylar karşısındaki soğukkanlılığınıza hayranım.

Bu cümlenin yüklemi olan “hayranım” sözcüğü, cümlenin sonunda bulunduğuna göre cümle, kurallı bir cümledir.

- ▶ Tartışmaya son noktayı koyan kişi bendim.
- ▶ Anlattıklarınızın çoğunu zaten biliyordum.
- ▶ Etkinliğin başlamasına bir saatten fazla var.

Bu cümlelerin yüklemeleri sonda olduğundan bu cümleler de kurallıdır.

Devrik Cümle

Yüklemi başta veya ortada bulunan cümlelere **devrik cümle** denir.

Örnek:

- ▶ Hayranım olaylar karşısındaki soğukkanlılığınıza.

Bu cümlenin yüklemi olan “hayranım” sözcüğü, cümlenin başında bulunduğuna göre cümle, devrik bir cümledir.

- ▶ Bendim tartışmaya son noktayı koyan kişi.
- ▶ Anlattıklarınızın çoğunu biliyordum zaten.
- ▶ Bir saatten fazla var etkinliğin başlamasına.

Bu cümlelerin yüklemi başta ya da ortada olduğundan bu cümleler de devriktir.

Eksiltili Cümle

Yüklemin olmadığı ve sonunda üç nokta işaretinin yer aldığı cümlelerdir.

Örnek:

- ▶ Başladığı her işin üstesinden gelse de...

Bu cümlenin yüklemi olmadığı ve sonunda üç nokta bulunduğu için cümle, eksiltili cümledir.

- ▶ Merdivenlerden ağır ağır çıkarken...
- ▶ Günün sonunda hepimizin beklediği...
- ▶ Tartışma bir anda kavgaya dönüşürken...

Bu cümlelerde yüklem olmadığından bu cümleler de eksiltilidir.

Sıra Sende 13

Yüklem olmadığı cümlelere “eksiltili cümle” denir. Eksiltili cümlelerde cümledeki yargının ne olduğu okuyucunun yorumuna bırakılır.

Buna göre;

- I. Azıcık aşım, kaygısız başım,
- II. Çalma elin kapısını, çalarlar kapını,
- III. Deve bir akçeye, deve bin akçeye,
- IV. Boş gezmekten bedava çalışmak yeğdir

cümlelerinden hangileri eksiltili cümledir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve IV
- D) III ve IV

Sıra Sende 14

(I) Ahmet, yıllardır uzak kaldığı memleketini düşünerek her akşam pencereden uzaktaki dağlara bakıyordu. (II) Çocukken oynadığı sokaklar, arkadaşları, annesinin pişirdiği yemekler... (III) Gözleri uzaklara daldığında özlüyordu memleketinin huzurlu ortamını ve sıcak atmosferini. (IV) Sabrediyordu bir gün memleketine geri döneceği umuduyla.

Bu metinde numaralanmış cümlelerde ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümle, kurallı bir cümledir.
- B) II. cümle, eksiltili bir cümledir
- C) III. cümle, devrik bir cümledir.
- D) IV. cümle, kurallı bir cümledir.

Etkinlik 9

Aşağıdaki cümlelerden kurallı olanların başına “K”, devrik olanların başına “D”, eksiltili olanların başına “E” yazınız.

- a. ☐ Gün batımında denizin üzerine düşen son ışıklar, gökyüzündeki kuşlar...
- b. ☐ Çınarın üzerindeki yosunlar, ay ışığı altında sanki birer hatıra gibi parlıyordu.
- c. ☐ Gökyüzünü sarıya boyamıştı gün batımının renkleri.
- ç. ☐ Çalışma odasının penceresinden, uzaklarda kaybolan trenin sesi...
- d. ☐ Kitapların sayfalarını çevirdikçe heyecanlanıyordu.
- e. ☐ Zil sesi ile birlikte son yazılıya başladık tüm sınıf arkadaşlarımla.
- f. ☐ Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta.
- g. ☐ Yolun sonunda beliren eski taş köprü, yılların yükünü taşıırken...
- ğ. ☐ Düşüncelerimi anlatmakta zorlanıyorum sana.
- h. ☐ Her sabah, kahvaltıda tereyağlı yumurta yedi.
- ı. ☐ Görmedim ben böyle yürek, böyle sevgi.

1. Yüklemi sonda bulunan cümleler “kurallı cümle”, sonda olmayan cümleler ise “devrik cümle” olarak adlandırılır.

Buna göre,

(I) Erguvanlar, baharın renkli müjdecisidir. (II) Çiçekler, rüzgârla birlikte nazlı nazlı sallanır. (III) Göz alıcı pembe tonlarıyla doğayı süslerler. (IV) Her yıl olduğu gibi erguvanlar yine umutla açmıştır Boğaz’ın iki yakasında.

metnindeki numaralanmış cümlelerden hangisi devrik cümledir?

- A) I B) II C) III D) IV

2. (I) Şehirde sabahın ilk ışıkları, kaybolur binaların arasında. (II) Sessizce akan trafik, sabah işe gidiş saatinde huzursuz edici bir hâl verir insana. (III) Yolda ilerlerken her köşede farklı bir hikâye... (IV) İnsan, bazen sabahın bu ilk saatlerinde yalnız olmayı ister.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin özellikleri aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III	IV
A)	Devrik	Kurallı	Devrik	Kurallı
B)	Devrik	Devrik	Eksiltili	Kurallı
C)	Kurallı	İsim	Eksiltili	Kurallı
D)	Kurallı	Devrik	Eksiltili	Devrik

3. (I) Akşamüstü gidin Hasankeyf’e. (II) Güneş keskinliğini kaybedip güzelliğine büründüğünde bir başkadır Hasankeyf. (III) Ona giden yolda sağınızda sizi kollayan dağlar, kesilmişçesine iner Dicle’nin suyuna. (IV) Bazen nehirden çıkıp kayaların göğsüne yaslanmış yemyeşil bir bayır, bazen yolla nehir arasında kadife çimenler görürsünüz.

Bu metinde numaralanmış cümlelerden hangisi yüklem yerine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV

4. Yüklemi olmayan cümlelere “eksiltili cümle” denir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi eksiltili cümledir?

- A) Uçurum kenarında yıkık bir ülke, türlü düşmanlar
B) Benim manevi mirasım, bilim ve akıldır
C) Bütün ilerlemeler, insan fikrinin eseridir
D) Uygarlık yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yüklem yerine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Ne kadar çok şey yaşandı bu topraklarda.
B) Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.
C) Kışın bile en çok yediği tatlıydı dondurma.
D) Gittiği her yeri doğduğu şehirle karşılaştırır.

6. I. Bir çocuk sevdim uzaklarda
II. Bir elinde yarın, öbür elinde dün
III. Erken ihtiyarlamaktan sanki biraz üzgün
IV. Dünyanın hâline bakıp güldü, geçti

Numaralanmış dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. dizede, yüklem sonda değildir.
B) II. dize, devrik bir cümledir.
C) III. dizede, yüklem sondadır.
D) IV. dizede, yüklem cümle sonundadır.